

könyvtárból is lopott könyveket, s hogy a hamisítványokat elsősorban a lopottak helyére szánta, hét év büntetésre ítélték. Ebből csupán egyet ült börtönben, jelenleg házi őrizetben van saját veronai villájában, és mind az állam, mind magánszemélyek további pereket folytatnak ellene. A *Spiegel*-nek 2015 júniusában adott interjújában tagadta, hogy anyagi haszna származott volna a hamisításokból (ugyanis a befolyt pénzt mindig régi könyvek vásárlására fordította), és bűnbaknak tekinti magát.⁴³

A lopott könyvek történetének egy másik szála Münchenbe vezetett. A neves Zisska & Schauer Aukciós Ház a 2012. május 9-re meghirdetett régi könyves árveréséről váratlanul visszavonta a legtöbb tételt, az elterjedt hírek szerint problémák adódtak a provenienciával.⁴⁴ A könyvek egy részéhez, amelyek között megint csak ott volt Galilei 1610-es *Sidereus Nuncius*-ának egy példánya, De Caro révén jutott a müncheni antikvárium. A résztulajdonost, Herbert Schauert, Németország kiadta az olasz hatóságoknak, a könyveket lefoglalták. Schauert egy év előzetes letartóztatás után 2014-ben öt évre elítélték, majd váratlanul szabadlábra helyezték. Üzletrészeről lemondott. A német rendőrség 2015

februárjában visszaszolgáltatta a nápolyi könyvtárnak az 543 kötetet.⁴⁵

Horst Bredekampot megviselte ugyan tévedése, de szakmai tekintélyét mindez nem rendítette meg: a szakma belátta, hogy a művészet-történész nem vegyész, anyagkutató vagy becsüs. 2012 júniusában Kiválósági klasztert (Excellenzcluster) nyert el a *Bild Wissen Gestaltung – Ein interdisziplinäres Labor* című programmal. 2014-ben új monográfiával jelentkezett az uralkodó Nagy Károly és a politikai ikonológia témakörében.⁴⁶ 2015 elején újabb megtiszteltetés érte: meghívták a berlini Stadtschloss vizszaépítésére létrehozott nemzetközi testület, az ún. Humboldt-fórum inténdánsának.⁴⁷

VISKOLCZ NOÉMI

A LEPLEZETLEN PLÁGIUM

EGY KÜLÖNÖS SZÉLHÁMOSSÁG TERMÉSZETRAJZA

A nyáron levelet kaptam egy bizonyos R.-L. Etienne Barnett-től. Mint az Atlantai Egyetem és a CNRS tagja és több tekintélyes tudományos címmel rendelkező kutató javasolta a *Poétique* folyóiratnak közlésre két, a mi kis világunkban jól ismert személyiség „szívélyes ajánlása nyomán” egy „nemrégiben befejezett” cikkét *Aux rets de l’insignifiant. Pour une poétique de l’anodin* (A jelentéktelen hálójában. A lényegtelen poétikája) címmel. Ahogy az egyébként gördülékeny szöveg olvasásába belefogtam, feltűnt benne két-három elég szokatlan kifejezés, amelyek valahogy nem illettek a cikk általános hangvételéhez („nuageux soupçon”, „parcours littéraire trans-temporel”, „saillamment”). Ezekből az apró kisiklásokból arra következtettem, hogy a szöveget vagy javították, de rosszul, vagy legalábbis a javítás nem terjedt ki minden részletre. Nem sikerült rábukkannom e kis stilisztikai rejtély kulcsára. Kíváncsiságból utánanézttem, hogy a szövegnek nincs-e véletlenül másik verziója. Volt: Jacques Poirier egy 1999-ben publikált cikke. Ez utóbbi, korántsem jelentéktelen

cikknek ráadásul két változata is van: a (valódi) szerzőén kívül 2013-ban megjelent egy másik verzió is, eltérő címmel, de már akkor is R.-L. Etienne Barnett neve alatt (lásd alább, a 15. pontban). Vagyis plágiumról volt szó, azon belül is határesetről, mivel a szöveget szinte egyáltalán nem próbálták meghamisítani. Más szóval a plagizátor nem tartotta szükségesnek, hogy felhasználja Richesource értekezését az álcázás művészetéről, amely pedig a rendelkezésére állt, hiszen éppen a *Poétique* 173. számában jelent meg. Lényegében közönséges másolattal volt dolgom. Ez a nemtörődömség már önmagában is rosszul esett: ezért érdemes értekezést közzélni a plágiumról? Az eljárás durvasága láttán azonban azon is eltűnődtem, hogy nem valamilyen rossz viccről van-e szó, amelynek valódi célja rejtve maradt előttem. Ezt a feltételezést ma már sajnos el kell vetnem.

A további vizsgálódás során kiderült, hogy a szerzőnek nem ez az első kísérlete. Végül tizenhét szövegből álló listát állítottam össze, amelyekből tizenhat év alatt harmincnégy plágium, illetve másolat keletkezett (egyes eredeti cikkekből két, három, sőt akár négy további szöveg is). A hamisítványok kilenc különböző folyóiratban jelentek meg. Ezt már korántsem lehetett jelentéktelennek minősíteni! Figyelemre méltó (ha nem is túlságosan egyöntetű) produkció – már ha valóban egyetlen szerző műve. Némi rosszindulattal még az is feltételezhető, hogy a lista hiányos, mivel a kutatás terjedelme a körülményekből adódóan korlátozott volt. Be kell vallanom, hogy csak azokat a szövegeket tudtam felsorolni, amelyek az interneten többé-kevésbé elérhetők (vagy teljes egészükben, vagy az azonosításukhoz elegendő mértékben). Tegyük hozzá, hogy a sort feltehetően néhány sikertelenül végződött kísérlettel is ki lehetne egészíteni.

Mindenesetre következék az említett lista az eredeti szövegek kronológiai rendjében (ha egy-egy cikknek több változata is keletkezett, akkor az első megjelenésétől kezdve). A plagizátort pedig ezután nevezzük B.-nek; ez egyrészt kényelmes megoldás, és a személy bizonyos mértékű anonimizálására is alkalmas (erre még

40 ■ Bredekamp: *Galilei's denkende Hand*, 8. old.; az említett tanulmány Horst Bredekamp: *Gazing Hands and Blind Spots: Galileo as Draftsman. Science in Context*, 13 (2000), 423–362. old.

41 ■ Nick Wilding recenziója: *Renaissance Quarterly*, 67 (2014), 4. szám, 1337–1340. old.

42 ■ Nick Wilding: *Galileo's Idol Gianfrancesco Sagredo and the politics of knowledge*. The University of Chicago Press, Chicago, 2014.

43 ■ Der Mond-Fälscher. Ulrike Knöfel interjúja Marino Massimo De Caroval, *Der Spiegel*. 2015/24., 130–133. old.

44 ■ Needham: I fruitful doubts, 17. old.

45 ■ Christian Rost: Der Büchermafia und ihr bayerischer Arm. *Süddeutsche Zeitung*, 2015. február 11. <http://www.sueddeutsche.de/muenchen/raubkunst-in-muenchen-die-buechermafia-und-ihr-bayerischer-arm-1.2346430> (hozzáférés: 2015. november 8.)

46 ■ Horst Bredekamp: *Der schwimmende Souverän: Karl der Große und die Bildpolitik des Körpers*. Wagenbach, Berlin, 2014.

47 ■ Terveiről – egy új múzeum és labor keverékéről, amely az Ethnologisches Museum, a Museum für Asiatische Kunst és a Humboldt Egyetem tudományos gyűjteményeiből állna össze – 2015 áprilisában adott interjút a *Spiegel*-nek: Berliner Stadtschloss „Eine Menschheitsidee”. *Der Spiegel*, 2015/16., 116–117. old.

visszatérek), másrészt Barnettnek bizonyára vannak más megjelenési formái is azon kívül, amelyik itt kirajzolódik. A többi nem ismerem. A miénk neve legyen B. („B” mint Barnett).

1. Jean-Louis Cornille: Blanc, semblant et vraisemblance. Littérature, 1976. 23. és Revue Romane, 11 (1976) 2. szám (Camus-ről)

- 1999-ben és 2000-ben plagizálva:
- Le simulacre inaugural. *Symposium*, 53. (1999) 2. szám
 - Sémiotique du liminaire camusien. *Revista Letras*, 2000. 53. szám

2. Jan Baetens: Fausses marges et vraie marginalité. L'Esprit Créateur, 38 (1998), 1. szám

- Plagizálva 2000-ben, 2006-ban és 2010-ben:
- Poétique des marges. *Revista Letras*, 2000. 54. szám
 - Das palavras que se calaram. *Aguilha-Revista de cultura*, 2006. 52. szám
 - Autopsies du centre. *Neohelicon*, 37 (2010), 2. szám

(B. mindhárom cikke a *L'Esprit Créateur* című folyóirat egyik általa szerkesztett számában megjelent írásból ered. Tehát olyasvalakit lop meg, akit minden bizonnyal éppen ő kért fel szerzőnek. Egyébként a plágiumokban B. attól sem riad vissza, hogy az eredeti cikkhez írt saját(?) bevezetőjére hivatkozzék – ámbár a címeket hozzávetőlegesen idézi, és téves oldalszámokat ad meg. Végül pedig a második megjelent szövegének alcíme, *Prosopopéia para uma margem defunta* nem más, mint a *L'Esprit Créateur* ugyanazon számában közölt Marc Blanchard-cikk címének – *Prosopopée pour une marge défunte* – fordítása. Ez aztán a merészség!)

3. André Ricard: Archaïsme et actualité du théâtre. Dalhousie French Studies, 1997. 41. szám

- 2001-ben és 2002-ben plagizált cikk:
- Conventions et contemporanéité théâtrales. *Revue d'histoire du théâtre*, 2001. 53. szám

- Transpositions théâtrales. *Revista Letras*, 2002. 58. szám

(Az eredeti szöveghez tartozó 1. jegyzet: „A záró előadás szövege, A.P.L.A.Q.A. [Association des professeurs des littératures acadiennes et québécoises de l'Atlantique], 1996. október”; ez a plagizált cikkben a következő, 1. számú jegyzetté alakul át: „A 2002 januárjában elmondott előadás kissé módosított változata, l'Ecole des Hautes Etudes en Science Sociale [sic!] (Paris).” Hűség a legapróbb részletig... A végén pedig egy személyes ecsetvonás: „Vajon létrejöhett volna-e ez az összegzés ama hosszú, tűnődő beszélgetés nélkül, amellyel Gérard Genette ajándékozott meg barátsága jeléül 2002 januárjában, Párizsban? Ritka kiváltság.”)

4. Philippe Met: Parole de circonstance. Symposium, 55 (2001), 2. szám (Du Bouchet-ről)

- Plagizálva 2002-ben, 2004-ben és 2006-ban:
- Sémiotique de l'intertexte. *Revista Letras*, 2002. 57. szám
 - Le postmoderne à la dérive. *Nottingham French Studies*, 43 (2004), 3. szám
 - Sur la poétique circonstancielle. *Revue Romane*, 41 (2006), 1. szám

5. Jean-Pierre Martin: Origine de la peinture. French Forum, 16 (1991), 3. szám (Michaux-ről)

- Plagizálva 2003-ban és 2004-ben:
- Désigner au pluriel. *Revista Letras*, 2003. 59. szám
 - Les enjeux de l'irreprésentable. *Revue Romane*, 39 (2004), 1. szám

6. Lucien Dällenbach: Mosaïques. Seuil, 1999., VII. fejezet, a 115. oldaltól

- Plagizálva 2003-ban, 2004-ben, 2007-ben és 2008-ban:
- Cauchemars culinaires, nausée narrative. *Revista Letras*, 2003. 60. szám

(L. a 17. jegyzetét: „DÄLLENBACH, L.: *La Canne de Balzac* című műve [Corti, Paris, 1996.] mélyreható, ám az utóbbi időkben figyelmen kívül hagyott meg-

figyeléseket tartalmaz”. Ismét csak a merészség.)

- La guerre du goût. *Revue Romane*, 39 (2004), 2. szám
- O fim dos comilões – Para um novo paradigma cultural. *Aguilha-Revista de cultura*, 2007. 58. szám

(Befejező megjegyzés: „R.-L. Etienne Barnett [França, 1963.]. Tem atualmente dupla nacionalidade, e vive nos Estados Unidos. Ensaista, crítico literário, filósofo e editor. Autor de livros como *Le post-moderne à la derive* [1986], *Beckettian Aporia* [2002], *Les épreuves du labyrinthe* [2005], e *Shakespeare's Antinomies: An Altered Visitation* [2006].”)

- Sur l'émiettement chaotique du sens. *Neohelicon*, 35 (2008), 1. szám

(Az első plágium végén B. köszönetét fejezi ki Laurent Jennynek, a két utolsóban a köszönetet Jean-Pierre Dupuy kapja.)

7. John Plotz: Objects of Abjection. Twentieth Century Literature, 44 (1998), 1. szám (Genet-ről)

- 2005-ben plagizált cikk:
- Of Hermeneutics and Difference. *Orbis Litterarum*, 60 (2005), 5. szám

8. Paul Raymond Côté: Ellipse et réduplication. Romanic Review, 85 (1994), 1. szám (Modianóról)

- 2007-ben és 2012-ben plagizálva:
- Représentation et hiatus modianesques. *Orbis Litterarum*, 62 (2007), 1. szám
 - Absence et subterfuge modianesques. *Neohelicon*, 39 (2012), 1. szám

9. Zoé Noël: Le départ d'Arthur Rimbaud. Viatica, 2007.

- 2007-ben két alkalommal is plagizálva:
- L'interminable départ. *Revue Romane*, 42 (2007), 2. szám
 - Poétique de la fuite. *Les Lettres romanes*, 61 (2007), 1–2. szám

10. Pierre Nepveu: Cioran ou la maladie de l'éternité. *Etudes françaises*, 37 (2001), 1. szám

2008-ban, 2009-ben és 2011-ben plagizált cikk:

- Les enjeux temporels ou la rage cioranienne. *Les Lettres romanes*, 62 (2008), 1–2. szám
- Cioran et le gouffre temporel. *Revue Romane*, 44 (2009), 1. szám
- Apories cioraniennes. *Neohelicon*, 38 (2011), 1. szám

11. Jean-Pierre Martin: Le critique et la voix. *Etudes françaises*, 39 (2003), 1. szám

2008-ban plagizált cikk:

- Les enjeux de la parole. *Neohelicon*, 35 (2008), 2. szám

12. Eric P. Levy: The Mimesis of Metempsychosis in *Ulysses*. *Philological Quarterly*, 81 (2002), 3. szám

2009-ben plagizált cikk:

- The semiotics of 'Transit' in Joyce's *Ulysses*. *Neohelicon*, 36 (2009), 1. szám

13. Michel Lacroix: Une éclatante discrétion. *Tangence*, 2006. 80. szám (Paulhanról)

2011-ben plagizált szöveg:

- Le mythe de l'éminence grise. *Les Lettres romanes*, 65 (2011), 1–2. szám

14. Stéphane Baquey: Denis Roche, la rage de l'expression. *Prétexte*, 1999. 21/22. szám

2011-ben két alkalommal plagizálva:

- Jeux transgressifs. *Revue Romane*, 46 (2011), 1. szám
- Les épreuves du labyrinthe rochien. *Neohelicon*, 38 (2011), 2. szám

15. Jacques Poirier: Malaise dans la signification. *Etudes françaises*, 45 (2009), 1. szám

2013-ban plagizálva:

- Aux alentours du néant. *Neohelicon*, 40 (2013. június), 1. szám

(B. ugyanezt a cikket nyújtotta be a *Poétique*-hez is, csak a címe változott.)

16. Laurent Demanze: Les possédés et les dépossédés. *Etudes françaises*, 45 (2009), 3. szám

Kétszeres plágium 2013-ban:

- Paroles disloquées. *Neohelicon*, 40 (2013), 2. szám
- Poétique de la rupture spectrale. *Revue Romane*, 48 (2013), 1. szám

17. René Audet: Lieux et pragmatique de la monstrosité dans la prose narrative d'Eric Chevillard. *Tangence*, 2009. 91. szám

Plagizálva 2014-ben:

- Paroles à la dérive. *Neohelicon*, 41 (2014), 1. szám

18. Audrey Camus: Les contrées étranges de l'insignifiant. *Etudes françaises*, 45 (2009), 1. szám

(Ez a cikk ugyanabban a folyóiratszám-ban jelent meg, amelyikben Jacques Poirier írása, a lista 15. tétele. A Poirier-cikkből készült, a *Poétique*-nak felajánlott plágium címét B. egyébként éppen Audrey Camus szövegének utolsó szavaiból meríti: „le fantastique moderne prend son lecteur *aux rets de l'insignifiant* [...] a modern fantaszti-kum a *jelentéktelenség hálójába* keríti az olvasót” – kiemelés tőlem). A kölcsönzés eredményeként a két plagizált szöveg még kapcsolatba is kerül egymással. Mindig csak a merészség.)

Plagizálva 2014-ben:

- Désignifier au pluriel. *Neohelicon*, 2014. július.

(Ugyanezt a címet B. már a *Revista Letras*-ban is felhasználta a Michaux-ról szóló plágiumhoz, l. 5. pont).¹

¹ ■ E cikk internetes megjelenésével egy időben, Florian Pennanech jelzése nyomán a lista egy frissen megjelent plágiummal bővült: 19. Liviu Dospinescu: Effet de présence et non-représentation dans le théâtre contemporain. *Tangence*, 2008. 88. szám. A 2014-ben megjelent plágium: – Simulacre et effacement. Les enjeux de l'anti-représentation théâtrale. *Strumenti critici*, 2014. 3. szám

Számtalan, olykor egy időben megjelenő dolgozatával B.-nek egyszerre sikerül plágiumot és önplágiumot elkövetnie. Az eset elméleti szempontból is érdekes (és méreteinél fogva kétségkívül történetileg is kivételes). A másolás technikája azonban eléggé kezdetleges. Már említettem, hogy B. a szövegeket híven lemásolja, még a rövid összefoglalókat is átveszi, s gyakorlatilag semmit sem tesz azért, hogy a művelet rejtve maradjon: módosít egyes címeket (noha figyelmetlenségéből, fáradságból vagy egyfajta különös ragaszkodásból olykor többször is felhasználja ugyanazt, l. a 18. esetet), megváltoztat néhány szót imitt-amott (az apró kisiklásokra már utaltam), újabb mottókat talál (B. szereti az idézeteket), kiegészíti a bibliográfiát. Ugyanis B. aktualizálja a plágiumait. Egyfelől – furcsa, de ha meggondoljuk, logikus módon – egyazon plágium újabb verzióiért az évek során más és más személyeknek mond köszönetet, mintha minden egyes plagizált szöveg új találkozások és új szellemi kalandok egyszeri gyümölcse lenne (l. a 6. esetet). Másfelől – és talán ez a legfontosabb változás – a tudomány előrehaladtával a bibliográfiák is, mondjuk így, frissülnek B. műveinek hozzáadásával. A 15. esetben például a szövegek (a változattól függően) nem kevesebb, mint hét vagy nyolc referenciával egészülnek ki: ebből ket-tő plágium, öt vagy hat pedig fellelhetetlen cikk. Ez szinte már szabály: a szerző más plágiumokra vagy minden bibliográfiai kutatással dacoló szövegekre hivatkozik. Ami az egyik szövegben még cikk volt, a másikban már könyv. A könyvek hol már megjelentek, hol megjelenés előtt állnak. Ha a hivatkozott folyóiratok léteznek, akkor a megadott számnak vagy a keltezőse helytelen, vagy nem is létezik. Az is előfordulhat, hogy maga a folyóirat sem valóságos, vagy pedig átalakul, különböző címeket ölt. Egyes kiadók csak a plagizált cikkekben léteznek. De még e homályos zónák sem akadályozhatják meg az eredeti szövegek felismerését. Valójában nincs is disszimuláció. Sőt B. valamiképp mindig „aláírja” alkotásait. Furcsa végszavak („curieuse dynamique, enfin”), bizarr, ám mindig igen lelkes köszönetnyilvánítások („le long entretien

méditatif dont [un nom] me fit l'amitié en [une date] à [un lieu]. Trop rare privilège" – „hosszú merengő beszélgetés, amellyel [név] ajándékozott meg barátsága jeléül [időpont] [hely]. Ritka kiváltság": íme az egyik örökös formula), a CNRS-nek és különböző alapítványoknak címzett „őszinte hála" („Etude copieusement subventionnée par..." – „a kutatást [...] kivételes nagylelkűséggel támogatta"); zavarba ejtő mondatok, amelyek az adott kontextusban engem valóban jócskán meg is leptek („Perfide guet-apens: qu'on ne se laisse pas prendre au piège" – „Fondorlatos csapda: de ne hagyjuk magunkat megtéveszteni"), egy különös, borongós szókészlet könnyen azonosítható darabkái («dérive», «chaos», «disloqué», «désignifier» – „sodródó", „káosz", „szétesett", „jelentését veszti"), amelyek makacsul vissza-visszatérnek a szövegekben. E sablonokkal tűzdelt stílus elemeit B. híven ismétli cikkről cikkre, ahogyan kiadói is, akik a legmélyebb tisztelettel követik mindenüvé. Plagizátorunk munkássága tehát szinte fitogtatja plágium mivoltát. A másolat hűsége a szövegben szanaszét elhintett kézjegyek hatásával párosulva mintha azt mondaná: „ez itt az én plágiumom", vagy „tessék, benyújtom az én dolgozatomat".

B. tehát számos lapban, régóta és gyakran publikál, noha szemmel láthatóan vannak kedvencei mind a források, mind és elsősorban a célpontok terén: ami a forrásokat illeti, odáig is elmegegy, hogy egyazon csoporthoz tartozó szerzők különféle cikkeit másolja le (a 15. és a 18. esetben, de idézhetjük a 2. eset manipulációját is, amikor saját vendégeit fosztja ki); ami a célpontokat illeti, több folyóirat tárja – vagy tárta mindmáig – szélesre a kapuit előtte. Az utóbbi években az egyik ilyen folyóirat minden egyes száma közzétette egy-egy (plagizált) írását, amivel valószínűleg a lap főmunkatársává vált. Teljes önéletrajza fellelhetetlen, valószínűleg csak „címcsoomagok" és többé-kevésbé regényesített töredékek formájában léteznek; úgy tűnik, nincs személyes honlapja, és nem ismerek senkit, aki valaha látta volna; ez utóbbi tény figyelemre méltó, de meg kell mondanom, hogy én ebben az ügyben szinte kizárólag a

szövegekre hagyatkoztam – persze ez utóbbiak sem látták őt túl sokat. Ugyanakkor alkalmanként szívesen tesz említést tiszteletbeli címeiről, rangos intézményi hovatartozásról, számos, megjelenés előtt álló munkájáról (amelyek, úgy tűnik, azóta sem kerültek ki a sajtó alól).

Így például már 2004-ben: „újabbban Frederick A. Treuhaft Foundation Senior Fellow, világszerte tizenhat tudományos folyóirat szerkesztőségének vagy tanácsadó testületének tagja, továbbá Director of Literary Studies for the Presses Universitaires du Nouveau Monde és a University Press of the South irodalomtudományos részlegének igazgatója. 14 könyv és több mint 175 cikk szerzője – leginkább a posztmodern irodalomelmélet alkalmazása foglalkoztatja a XVII., XIX. és XX. századi szövegek dekódolásában. Számos ösztöndíjban, kutatási támogatásban, kitüntetésben, díjban és egyéb elismerésben részesült." (*Nottingham French Studies*, a 4. szám alatt idézett cikk.)

2007-ben: „PhD, Brandeis University; Docteur-es-Lettres, Université de Genève; Doctor Honoris Causa, Université de Bruxelles; Doctor Honoris Causa, Central European University (Budapest). Carnegie-Danforth Senior Fellow, Frederick A. Treuhaft Distinguished Research Fellow, Honorary Member, Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS – Paris). Újabb írásai Rabelais, Shakespeare, Racine, Pascal, Guillauges, Du Bouchet, Michaux, Genet, Camus, Modiano munkásságáról szólnak. Megjelenés alatt van több könyve is, például: *Imperiled Representation: Texts of Auto-Subversion; Le texte adulte; Poétique des marges; Discours de l'indicible: micro-lectures d'excentration.*" (*Orbis litterarum*, a 8. tétel alatt idézett cikk.)

B. neve szerepel az *American Academy of Financial Management*-hez (AAFM) kapcsolódó *American Academy of Project Management* (AAPM) tanácsában, de megtaláljuk az előbbiben is, a következő címekekkel: „Dr. R.-L. Etienne Barnett, Baccalauréat (France), B.A., M.A., M.S., M. Phil., Ph.D. (USA), Ph.D. (France), Doctor Honoris Causa, Doctor of Letters (D.Lett.), MPM,

CIPM ChE, MFP, CPC, CPE, MMC, University Provost & Dean of Faculty / Executive Officer, Trustees Council on Academics and Operations / Frederick A. Treuhaft Foundation Distinguished Professor / Andrew W. Mellon Distinguished Professor. Fellow of the University of Cambridge Institute for International Studies. American Academy of Arts and Sciences. Senior Research Fellow, Centre National de la Recherche Scientifique (Paris). Founding Director and Executive Editor, International Monograph Series of the Institute for Advanced Studies (US/UK). Editor-in-Chief of 7 global scholarly journals. Member of 63 international Advisory Boards. AAPM Global Advisory Board. EXECUTIVE CHAIRMAN OF NATIONAL ACADEMIC PROGRAM STANDARDS – AAPM. – Hon. Global Advisor".) (<http://www.aapm.info/board.html>).

Magas tisztségeket visel:

„March 2010. Az Atlantai Egyetem lett az új AAFM International Board of Standards American Academy Chapter. – Az Atlantai Egyetem Pénzügyi Programját teljesítő kérvényezhetik az MFP Master Financial Professional Certification bizonyítványt. Dr. R.-L. Etienne Barnett, PhD, MFP, ChE, lesz felelős az AAFM-hez benyújtott testületi bizonyítvány-kérvények, továbbá az Amerikai Akadémiától kapható okiratok odaítéléséért (<http://aafm.in/press.html>).

Hírneve, vagy ha merhetjük ezt mondani, hitele/tekintélye messze túlra tehát az irodalomtudomány területén. Ám ha csak ez utóbbit nézzük: B. még ma is tagja, vagy legalábbis a legutóbbi időig tagja volt különféle szerkesztőbizottságoknak, különösen ott, ahol plágiumait publikálja vagy publikálta; egyes folyóiratszámokat ő szerkesztett, és mindmáig ő a szerzője legalább egy széles körben terjesztett felhívásnak tanulmányok benyújtására egy folyóirat *Discourse of Madness* [Az örület diskurzusa] című számához: <http://call-for-papers.sas.upenn.edu/node/50012> <http://foucaultnews.com/2014/07/01/cfp-discourse-of-madness/>

Természetesen B. e felhívás megírásakor is megszokott gyakorlata szellemében járt el; a szöveg fele

egy néhány évvel ezelőtt Gentben rendezett, csaknem azonos témájú narratológiai műhelyt bemutató szöveg másolata: <http://www.narratology.ugent.be/theme.html>.

Mint rendszeren, a másolat itt is igen hűséges. Csak egy-két nélkülözhetetlen kiigazítást tartalmaz (például „participants” helyett „contributors”), és egy pár diszkrét dekorációt: „in and across” áll a triviális „in” helyén, egy felsorolás testesebb lesz („philosophical, ethical and aesthetic implications” helyett „philosophical, ethical, ontological, epistemological, hermeneutic and esthetic implications”). Amint ezt a későbbiekben még látni fogjuk, ez a „B.-stílus” maga.

2001-ben Volker Schröder már felfedezte B. meglepő önplagizáló gyakorlatát a *Papers on French Seventeenth-Century Literature*, XXVIII. 55. számában egy B. által szerkesztett kollektív kötetéről szóló beszámolójában (l. az 518. oldaltól): http://www.academia.edu/4192837/RichardLaurent_Barnett_ed... Írását 2007-ben ki is egészítette: http://www.princeton.edu/~volkers/Richard-Laurent_Barnett.html

Mindahhoz képest, ami később következett, itt még csak apróságokról volt szó: rendszeres újraközlésekkel felduzzasztott bibliográfiáról (címváltoztatásokkal) és hamis hivatkozásokról. Úgy tűnik, ekkor B. még első munkáinak újrahasznosítását végezte. Ez tehát nem plágium volt, gondolhatnánk, legfeljebb meglehetősen durva önplágium. XVII. század, önplágium: ez még B. első korszaka (illetve a második, mert aki önplágiumot emleget, feltételezi, hogy már annak előtte is volt valami). De akárhogy legyen is, Volker Schröder bibliográfiai munkájának és pontos, megfontolt megjegyzéseinek sokkal inkább magukra lehetett és kellett volna vonniuk a figyelmet; kivéve, ha meggondoljuk, hogy végül is aggályok és nehézségek nélkül nyolcszor egymás után lehet közzétenni ugyanazt a szöveget.

Egyébként érdemes időt szakítani rá, hogy belenézünk. A szöveg (már-mint B. szövege Racine-ról) a következő sorokkal kezdődik:

Consentir que l'énoncé tragique soit imbu de signification, outre-passe le principe zéologique auquel le contrainte la critique la plus radicale, c'est se retrouver à nouveau exécutivement coincé, car l'objet signifiant ne cesse d'hésiter, résiste à vouloir dire, alors qu'il s'arroge le vertige séminal de son inadmissible forclusion. Projet subversif, monstrueusement interstitiel, hanté par l'être inextensif qu'il est autant que par celui, absent, qu'il ne sera jamais, l'écriture racinienne proclame, comme incongrûment, la paradoxale et si bruyante impossibilité du même discours qu'elle ne cesse de préférer (La parole monstrueuse. *Neohelicon*, 33 [2006], 2. szám, 175. old.).

A cikk végén pedig ott az „ajánlás”, a megszokott formában (az eljárás tehát nem új, már az önplágium műfajában is megtaláljuk):

Cet essai de synthèse eût-il été actualisé sans la suite d'entretiens méditatifs dont Michel Deguy me fit l'amitié en 2004 et 2005 à Paris? Trop rare privilège. (Ez az összegzés vajon megújulhatott volna ama tűnődő beszélgetések sora nélkül, amelyekkel Michel Deguy ajándékozott meg barátságja jeléül 2004-ben és 2005-ben Párizsban? Ritka kiváltság.)

A „megújulás” szónak kétségtelesen megvan a maga fontossága. Nyolc évvel korábban ugyanennek a szövegnek a végén a következő állt (már akkor is megvolt ez a többszörös ajánlási technika, amely a plágiumokra is jellemző):

Cet essai de synthèse eût-il été possible sans le long entretien méditatif dont Jean-Marc Delmas me fit l'amitié en 1997 à Genève? Trop rare privilège (*Dalhousie French Studies*, 1998, 44. 20. old.). (Ez az összegzés vajon létrejöhett volna ama hosszú, tűnődő beszélgetés nélkül, amellyel Marc Delmas ajándékozott meg barátságja jeléül 1997-ben Genfben?)

Bármi legyen is az igazság, ezt a szöveget, amelyet szerzője talán egyenesen paródiának szánt, 1990 és 2006 között elolvasták, újraolvasták, kiválasztották, értékelték, beszerkesztették és nyolc alkalommal közzölték is. Ha tárgyilagosan értékeliük a dolgot, ez kétségtelesen kivételes sikernek tekinthető. A nyolcadik megjelenést kísé-

rő bibliográfiában a Barnett név alatt huszonegy hivatkozás szerepel (igen, 21), közülük öt ugyanennek a cikknek előző közzétételeire más és más címmel. Miért is ne? Egy 1994-ben megjelent könyvben olvasható tudós jegyzet B. három cikkét ajánlja az olvasó figyelmébe (Mary Jo Muratore: *Mimesis and Metatextuality*. Droz, 1994. 56. old., 4. j.). E három szöveg tulajdonképpen egy és ugyanaz, háromszor. Néhány évvel később a szerzőnek már nyolcat kellett volna felsorolnia. Bizonyára nem lett volna túl érdekes olvasmány, inkább fárasztó, de azért csak őrizzük meg az eljárást az emlékezetünkben, ha azt szeretnénk, hogy az intézmények, amelyekben dolgozunk, jól szerepeljenek a sanghaji rangsorban...

A plágiumok listáját bizonyára lehetne bővíteni, és a kutatás körét is ki lehetne terjeszteni. Ugyanis – hacsak nem tévedünk a nevet, a három keresztnévet és az intézményi hovatartozást illetően (ami előfordul) – B. az *American International Journal of Biology* szerkesztőbizottságának is tagja. Ezen először elcsodálkoztam, hiszen a bizottság összes többi tagja a vegyészet, a mezőgazdaság, a környezetvédelem vagy egyéb hasonló terület szakértője. De hát nem volt-e szükségük szakemberre a folyóirat menedzseléséhez is? Ki kellett dolgozni például a lap plágiumpolitikáját. Örömkre szolgálna, ha a benne olvasható, remekbe szabott szöveg, amely a plágium és az önplágium bármely formájával szembeni kivételes éberségről, eltökélten szigorú szankcionálásukról és a szerzőktől megkívánt legteljesebb feddhetetlenségéről szól, B. munkája lenne:

A szerkesztőség nagyon szigorúan jár el a plágiumok ügyében. A folyóirat azt a meggyőződést képviseli, hogy tisztességtelen és becstelen mások gondolatait és munkáját átvenni szerzőségük elismerése nélkül. Plágiumnak minősül akár egyetlen mondat kimásolása is valaki másnak a kéziratából, sőt egy saját korábban megjelent kéziratból is, ha nincs megfelelően idézve – helyesebb tehát saját szavainkkal újrafogalmazni. A szerkesztőség kizárólagos jogot formál arra, hogy megtagadja olyan kéziratok lektorálását, amelyek kisebb-nagyobb plágiumokkal terhesek, sőt a plagizá-

lás áldozatainak panaszát követően a megjelentetéstől is eláll. (<http://aripd.org/aripd/index/policies/aijb>.)

Am a plágium kérdésén túllépve is meglehetősen zavaros kép tárul elénk. Az *American International Journal of Biology* kiadója ugyanis az ARIPD (*American Research Institute for Policy Development*), amellyel kapcsolatban, okkal vagy ok nélkül, felmerült a gyanú, hogy egyes célkitűzései nem szigorúan tudományos jellegűek és önzetlenek. B. nevére bukkanunk a *Studies in Literature and Language* szerkesztőbizottságában is; ezt a folyóiratot a CSCanada adja ki, amely a *Canadian Academy of Oriental and Occidental Culture and Canadian Research and Development*hez tartozik, és szintén az előző intézménynél említett kérdéseket veti fel. Olyan kiterjedt tartományba érkezünk, ahol előfordul, hogy áltudományos kiadók tucatszám jelentenek meg folyóiratokat a legkülönbözőbb területeken, és anyagi hozzájárulás ellenében (de feltételezhetően gondos válogatás után) gyors és világméretű terjesztéssel járó közlést ígérnek. Hosszú folyóiratlisták, a szerkesztőbizottsági tagok hosszú névsorai, a mondott tagok címeinek és érdemeinek hosszú felsorolása. A kompetencia minden elképzelhető jelével rendelkező impozáns gépezet. Valódi példa. Ennek ellenére végül óhatatlanul azon kell töprengenünk, hogy B. valóban csupán szerkesztői feladatokat lát-e el. Más a terület, de a fentebb említett *Academy of Financial Management*et is meglehetősen éles bírálatok érték; a *Decker College*, ahol B. igazgatói (*provost*) posztot töltött be, egy bírósági határozatot követően egy időre sajnálatosan bezárt; végül pedig a *University of Atlanta* (amely nem tévesztendő össze az Atlanta Universityvel), ahol B. ugyanezt a tisztelet látta el, szintén komoly viszontagságokon ment keresztül.

Elképzelhető tehát, hogy B. neve többé-kevésbé összefüggésbe hozható egyes sötét históriákkal. Hírneve nem óvja meg minden gondtól. De mit bizonyít ez? A fenti kérdésekre még nincs végleges válasz, emellett a priori az ember nem felelős az intézményekért, amelyekhez tartozik. Engem pedig feltehetően annyira felkavart a plágiumáradat, hogy

homályos előítéletektől indítva, naiv módon megpróbáltam felvázolni egy különös történetet: volt egyszer egy egyetemi kutató, aki hamisítványokkal valódi hírnevet épített magának, ezzel olyan helyzetbe kerülve, hogy mások munkáit begyűjthette és szerkeszthette, így szerzett hitelét pedig arra használta fel, hogy habilitációkkal és akkreditációkkal foglalkozzon olyan intézményekkel együttműködve, amelyek talán maguk is... A hamisítótól a szakértőig, ha úgy tetszik, és vissza. Ez az értelmezés azonban feltehetően gyenge lábakon áll, és olyan kutatásokat kívánna meg, amelyek nem az én illetékességi körömbé tartoznak. Nem szabad tehát kilépnem a saját szerény területemről, és jól az eszembe kell vésnem, hogy mindezeket a kétségeket egyetlen, valóban bebizonyosodott eltévelyedés: a harmincnégy szerencsétlen plágium ébresztette. Meg kell tehát maradnom ezeknél. Ami a többi illeti, nem lehetséges-e, hogy B. sokrétű tehetség, csak nincs mindig szerencséje? Am egy megnyugtató részlet ismerős tájakra vezet vissza: B. a CNRS tagja, amely mégiscsak megbízható intézmény. Csak hogy B. nevét hiába keressük a CNRS munkatársainak névjegyzékében. Talán különleges státuszban van? Netán egy másik CNRS tagja? Annyi bizonyos, hogy az ő CNRS-e időnként a 75, rue de Rivoli alatt található (Párizs 5. kerületében). Ebben a történetben minden folytonosan mozgásban van. Ismerjük el azonban, hogy a megadott cím bizonyos fokig helytálló, hiszen ha a kerületévesztéstől eltekintünk, ez a megszűnt Samaritaine áruház címe. Lesz, aki *egyszerűen* baklövással párosuló hazugságra gyanakszik. Csodálatos hazugság, nagyszerű baklövés: oda vezettek bennünket, ahova kell, hiszen a hajdani híres reklám szerint „a Samaritaineben mindent megtalálsz” (*on trouve tout à la Samaritaine*).

Ezen a ponton kicsit megzavarodtam; és ha még azt is hozzáteszem, hogy B. egyik újsütetű kiadói referenciája és címe: „Degré seconde” (másodfok?), ismét azt kell gondolnom, hogy

2 ■ Nicolas Borbaki francia matematikusok nagy hatású csoportjának álneve volt a XX. század 30-as éveitől kezdve. (A ford.)

manipuláció áldozata vagyok. Hiszen az internet virtuális világában folytatott nyomozás kezdete óta jóformán csak cikk-kisértetekkel és elmosódó figurákkal találkoztam.

No de ideje, hogy felébredjünk. B. nem az irodalom Bourbakija,² és nem is egy új Borges. Az eset meglepő, valószerűtlen, de ez a történet mégsem mese. Találhatjuk mulatságosnak, sőt tekinthetjük játéknak is, provokációnak, fikciónak. De még ha B. nem létezik is, egy B. mégis eljátsz-sza B. szerepét; s ha van ebben valami fortély, az szemernyi ügyességet sem kíván, és ez a döntő. Hagyjuk hát B.-re viselkedése titkait, nem a mi dolgunk, és nézzünk körül a befogadói oldalon. A meglopott szerzőknek igazán semmi okuk az öröme. B. kiadónak sincs több, hogy mulassanak a dolgon. Bizonyára azok a szerzők sem örülnek majd, akik ilyen vagy olyan úton egy-egy felhívás nyomán szövegeket küldtek B.-nek, akiknek a cikkei az övéi mellett jelentek meg, és még azon is eltűnődhetnek, hogy B.-nek volt-e szerepe az ő írásuk kiválasztásában. De nem örvendezhetnek jobban a különböző intézmények sem, amelyekre B. hivatkozik, s amelyeknek minden alkalommal oly melegen mond köszönetet, lévén olyan ember, aki tudja, mivel tartozik. És akkor még nem is beszéltünk a szerencsétlen ifjú kutatóról, aki disszertációjában mély tisztelettel idézi az ő B.-jét, mit sem sejtve a valóságról. Reméljük, hogy az idézett szöveg tényleges szerzője nem ül majd a bizottságban.

Mennyi savanyú megjegyzés! A be nem vallott bűnt nem is kell tudomásul venni, hiszen hosszú távon a tudás terjesztése számít igazán, nem? Természetesen minket is ez érdekel; és B. hatékonyan munkálkodik ezen. És mit számít a szerző, ha a cikk létezik? A szöveg a fontos, nem az ember. Tudjuk talán, hogy ki építette a katedrálisokat? A maga módján B. is csak közvetítő, aki számtalan dolgozatot segített át az óceánon mindkét irányban. Persze még deontológiai alapismeretek nélkül is belátható, hogy a lopott szövegeket – kismértékben, de jól láthatóan – eltorzították (ez a plágizátor beavatkozása, B. „kézjegye”, ahogy már fentebb említettem); hogy e szövegek ezek után már nem áll-

hatnak össze kritikai munkássággá; és végül, hogy az egész művelet egy szerző nevének féktelen promócióját szolgálja. Nincs ebben az ügyben semmi felforgatás.

Tudományos szempontból azonban, mint oly gyakran, most is az a legérdekesebb, ami a legkevésbé szembetűnő. Nézzünk egy példát (pikáns dolog, hogy nem folyamodhunk fordításhoz: az „eredeti”, „autentikus” szöveg itt nélkülözhetetlen). 2010 októberében B. szerzőket keres egy folyóirat Beckett-ről szóló számához (1. sz. tárgy). Íme, a szöveg első fele:

„To negotiate the Beckettian ontology is to encounter texts that often slither into transgressive recesses, slake into subversive gorges, into linguistically-intoned chasms where spiritual deadlock overtakes all but visions dissolute, allot no space to other. The discourse so birthed—extradited to the margins, to interstices, to gaps barren and unbridged—over-determines a kind of non-emergent embeddedness and challenges the very constructs of representationality. A universe of fissures, in sum, of breaches, of stultifying contraventions, critically branded as metaphor and thus perilously minimized.” (<https://www.h-net.org/announce/show.cgi?ID=180173>.)

2013-ban ugyanezeket a mondatokat használja fel „A házasságtörő szöveggel” (texte adultère) foglalkozó szám bemutatásához (2. sz. tárgy):

„To negotiate the ontological foundations of literary enterprise is to encounter texts that often slither into transgressive recesses, slake into subversive gorges, [...stb. A folytatást lásd fent] (*Neohelicon*, 40 [2013], 1. szám, 7. old.).

Tehát egyazon szöveg két különböző projekthez. És ez még nem minden: „A házasságtörő szöveggel” foglalkozó szám bevezetőjének vége bőségesen merít elemeket ugyanezen folyóirat egy korábbi, a paratextusokról szóló számához írt bevezetőből (3. sz. tárgy). Ez utóbbiban ez áll:

„To be sure, the essays that flourish within the present compendium are distinguished aptly and elegantly by their individual and collective recognition of »difference, by the

open-ended hypotheses that undergird and over-determine each decipherment. None claims totality or integrality; each represents one of the limitless alternatives that stand beyond, yet to be wholly disentangled. Each, in its own way, pays «silent homage to the »what ‘it is not« enigma, yet to be unriddled. By the very proliferation of variance, innovation, and expansiveness, these insightful probings bypass all postulations of closure...» (*Neohelicon*, 37 [2010], 1. szám, 4. old.)

Az előbbiben pedig ez:

„To be sure, the essays that flourish within the present compendium are distinguished aptly and elegantly by their individual and collective recognition of »otherness«,’ by the open-ended hypotheses that under-gird and over-determine each exegetical foray. None lays claim to totality or integrality; each represents but one of the limitless alternatives that stand beyond, yet to be disentangled. Each, in its own way, pays silent homage to hermeneutic enigmas yet to be unriddled. By the very proliferation of variance, innovation and expansiveness, these insightful probings fittingly expunge all postulations of resolution or closure, as they surely must.” (Uo. 7. old.)

Végezetül érdemes-e leszögezni, hogy B.-nek a „házasságtörő szövegről” szóló számban megjelent tanulmánya plágium (4. sz. tárgy – a lista 15. pontja)? A kitérő csak növeli a konfúziót. Tehát négy az egyben. „A házasságtörő szöveg” bevezető gondolatai egy (a legjobb esetben) Beckett-ről szóló számhoz írott szöveggel kezdődnek, (a legjobb esetben) egy paratextusokkal foglalkozó szerzőcsoport számára írott szöveggel végződnek, és az ezt követő példa egy *Ecritures de l’insignifiant* című gyűjteményes kötetből származó, lopott cikk. Ha netán nem tudtak követni, nem baj, felesleges még egyszer elolvasni: minden benne van mindenben, minden egyremegy, semminek sincs értéke, azt se tudjuk, miről beszélünk. Mindez kivételesen romboló hatást gyakorol a gondolkodásra, de mégsem akadályozza meg, hogy valaki tudományos színében pompázó kiadói ügyleteket bonyolítson.

Aki folyóiratot gondoz, azt kellemtlenül érinti, ha plágiumot nyújtanak be közlésre. Az ilyen kísérletet felettébb egoista módon szellemi agressziónak szokás tekinteni. Ráadásul ködös szorongásokat is ébreszt: lehet, hogy a folyóirat valamikor már közölt is plágiumot? Szóval elég nagy a baj, és az ember szeretne valamilyen jó erőteljes üzenettel odapörkölni a plágium szerzőjének, hogy túrhetetlen tetteire megfelelő választ kapjon.

Ám valójában eleinte fogalmunk sincs, mit tegyünk. A plagizátor meglopott egy szerzőt, tehát kétségtelenül ez utóbbi a legfőbb áldozat. Az a legkevesebb, hogy értesítjük erről. Ám a mi esetünkben ezt még tizenhétszer meg kellene ismételni. És ha a plagizátor már másutt is pusztított, arról lehet-e tudomást sem venni, netán titokban a markunkba nevetni azon folyóiratok rovására, amelyekbe „beépült”, várva, hogy kitörjön a botrány, ami egy napon mindenképpen bekövetkezik? Az a legkevesebb, hogy tájékoztatjuk a folyóiratokat, már csak azért is, mert pontosan tudjuk, hogy képtelenség mindenre figyelni. De mi legyen azokkal, amelyeknek még csak ezután küld majd cikket? Az egész iszonyú kellemtelen, de ráadásul elégtelen is: csődöt mond a gondolkodás.

Eddig az egyik oldalon áll a bűnös, a másikon pedig az áldozatok (szerzők, kiadók), akikre/amelyekre az említett bűnös így vagy úgy lesújtott. Ám van itt még valami: nehéz elfogadni, hogy ilyen durva plágium ennyi ideig büntetlenül virulhasson. Óhatatlanul felmerül a folyóiratok felelősségének kérdése. Mert ha a szerző, aki akaratlanul került bele a dologba, megvetheti a plagizálót, sőt végül akár ki is nevetheti, a rászédett folyóiratokkal más a helyzet. Természetesen egyik sem mondhatja el magáról, hogy vele ez nem fordulhat elő, és bizonyára végeérhetetlenül értekezhetnénk arról, amit látni kellett volna, és amit nem lehetett észrevenni; de felvethetjük azt is, hogy az objektív felelősség terén nem olyan nehéz fokozatokat megállapítani, valamint hogy léteznek extrém helyzetek. A magyarázatok az egyik oldalon a csábítástól a puccsig terjednek, és e kettő nem zárja ki egy-

mást; a másikon pedig a naivitástól a hanyagságig, amelyek szintén nem zárják ki egymást.

No de lépünk tovább. A kiadók mit sem vettek észre, de az olvasók sem; még azok sem, akik például bibliográfiát állítanak össze „szerzőjükről”, munkáik végén felsorolják a hivatkozásokat stb. Egyszóval, B.-t nem olvasták. Vagy nem olvasták a cikkeket, amelyeket lemásolt. Mindkettőt biztosan nem. Vagy nem törődtek vele. B.-t valószínűleg már akkor sem olvasták, amikor az önplágiumot művelte lelkesen. Vagy pedig a legtöbben már akkortájt is közömbösebbek voltak. De olvasható volt-e B.? És mennyit lehet *valóban* elolvasni az előállított szövegtömegekből?

Így jutunk el lépésről lépésre a plágiumhoz kapcsolódó végső, legfontosabb kérdéshez. Feltáru előtűnk egy gépezet, amely egyre szaporítja a megjelenő írásokat, és alkalomadtán az egyetemi címetek. Ez a gépezet olyan kiadói közegben tud működni, ahol a nemolvasás égisze alatt a tekintély megalapozója a mennyiség. Vizsgálódásaink kegyetlenül ráébredtetek arra, hogy az irodalmi kutatások birodalma sokkal mélyebb és gyorsabb változáson megy át, mint hittük. Ebben a folyamatban a mennyiség válik követelménnyé, és egyre nyomósabbak a gazdasági szempontok. Naivan és kissé megkésve fedeztem fel, hogy egész irodalom szól már azokról, akiket az angolszászok évek óta az Open Access „ragadozóiként” emlegetnek: a fentebb már említett kiadókról, amelyeket azzal vádolnak, hogy a megjelenő hatalmas szövegtömegekben lavírozva hasznot húznak a belőle fakadó zűrzavarból. Ugyanilyen naiv módon háborodtam fel azon is, hogy a szerzőktől pénzt lehet kérni, sok pénzt; azt hittem, hogy valami csoda folytán minket, szerény irodalmárokat nem érint ez a jelenség, ilyen csak másokkal történhet meg. Csak-hogy látom, amint ez és ez a tiszteletre méltó folyóirat, ahogyan az ugyancsak tiszteletre méltó „csoportjához” tartozó lapok többsége, manapság Open Access-opciót kínál mindazoknak, akik készek kifizetni több mint 2000 eurót (áfa nélkül, ehhez jön az illusztrációk ára... profi munka! – persze kedvesen azt is elmagyarázzák, hogyan

fizetessük ki mindezt az intézménynyel, amelyhez tartozunk). És azt is megértettem, hogy nem kétes praktikáról van szó: ez a „tendencia”. Az ember ma már nem ad szöveget egy folyóiratnak, de nem is adja el neki, hanem megvásárolja saját szövege megjelenését. Még ha jelzik is, hogy az opciót a szerző a cikke elfogadása után választhatja meg, nem kell különlegesen gyanakvónak lenni ahhoz, hogy mindebben egy megdöbbentő, hosszú távon veszélyes kölcsönhatást fedezzünk fel, s hogy a lehetséges vagy valószínű kisiklásokat elképzeljük, hiszen a mennyiség megvásárolható. És ezek után a szakértők hidegvérrel felbecsülik a „szerkesztőbizottsággal rendelkező” (lektorált) folyóiratokban megjelent cikkek számát... mások pedig mennyiségi kritériumok alapján megállapítják a nevezetes világrangsor!

Mindez nem mese, hanem igaz és máig tartó történet. Egy, sőt két tanulást azonban le lehet belőle vonni.

Az első tanulság szerény, de főbenjáró. Szükséges-e leszögezni, hogy az ember soha nem lehet elég óvatos, hogy mindent jól meg kell nézni, a dolgokra igazán figyelni kell, mindent el kell és át kell olvasni? Szellemi ügyekben a kézművességnek még megvannak az erényei. A szövegek gyorsabban terjednek, de az olvasás ugyanazt az erőfeszítést követeli meg.

A második tanulság arra készítet, hogy gondolkodjunk el azon: ez a szomorú eset talán kivételes (legalábbis remélem), de egyben példaértékű is. A valódi kérdés ezért nem egy plagizátor leleplezése, hanem hogy mit tett lehetővé egy ilyen pályát. Hozzászoktunk, hogy legalábbis különösen nevezhető szövegeket olvassunk, megszoktuk a szertelen méretű bibliográfiák felvonulását, az önéletrajzokat, amelyek hosszabbak, mint egy élet, és apránként megvakultunk. Mindazt, ami miatt utólag ámulunk, hogy a megtévesztés ilyen sokáig tarthatott, egyszerűen nem vették észre; a tudományos diskurzus és párbeszéd nagyjából megszokott, nagyjából elfogadható, banális elemeinek tekinteték. Tizenhat szerkesztőbizottság itt, hatvanhárom amott, tizennégy könyv, több mint százhetvenöt cikk, a világ minden táján szerzett címek, mindez

egy olyan névhez kapcsolódva, amely, merjük kimondani, azért nem tündököl olyan fényesen a szakma égboltján – és mindezen senki sem látszik csodálkozni, nincs jelentősége. Kivételes, határtalanul botrányos, hihetetlen gyakorlattal állunk szemben, amely azonban *formálisan* épp csak egy kissé deviáns. A látszat minden. Ez a történet könnyen megtalálta a helyét a sietés, a mennyiség uralma, a promóció, a címekkel való hivatkozás, a láthatóságra való féktelen törekvés világában; és ebbe a világba kerül bele a fiatal kutató, ehhez kell kénytelen-kelletlen hozzászoknunk, ez a világ válik mindennapossá.

Különbözn még ha lennének is jelek, sőt pillanatnyi kínos felfedezések, megérik-e, hogy az ember időt töltsön velük? Olyan fontos ez? Jogunk van nevetni rajta, sőt önmagunkon is. Természetesen ez is egy megoldás. Amúgy pedig ott a hatalmas szövegtömeg, és láthatóan kevés a tette kész olvasó; fásultság, közöny, felületesség. De hogyan is lehetne követni, uralni, osztályozni ezt a szövegáradatot? Egyes kiemelt dolgokat az emberek „érdekesnek” minősítenek, és ezzel be is érik. Vagy másfelé néznek, és meg sem próbálják megérteni, mi a tét.

Így aztán egyedisége ellenére ezt a történetet sajnos karikatúraként is lehet értelmezni. Eltűlözva ugyan, de rávilágít, milyen nemtörődömséghez és hamis elnézéshez vezet, ha jelzések lépnek a dolgok helyébe. Richesource tanácsaira valóban nincs szükség: a szélhámós nem valamilyen művészetnek köszönheti a sikerét, a plagizátor láthatatlansága nem valamiféle különlegesen ügyes álcázás eredménye, hanem a széles körben elterjedt közönyé, és egy olyan kontextusé, amelyben az értékelés összezavardik, már amikor nem téves kritériumokra épül. Még azt sem zárhatjuk ki, hogy a kisiklott értékelés nemcsak nem akadályozhatta meg, hanem kifejezetten elősegítette ezt a gyakorlatot. Ezért a legfontosabb kérdés nem az, hogyan lehet tökéletesíteni a plágiumvadászati technikáit, hanem az, hogyan lehet felülvizsgálni az értékelés rendszerét, újragondolni a kutatás láthatóságának fogalmát és az ebből keletkező zavarodottságot. Ez a kon-

fúzió eltávolít a szellemi munka kalandjaitól és örömetől: ideje megtalálni az eszközöket, amelyek eloszlatják.

EPILÓGUS

Már a történet kezdetén szükségesnek láttam, hogy a B. által benyújtott plágium eredetijének szerzőjén kívül azokat a folyóiratokat is tájékoztassam, amelyek az utóbbi évek folyamán a kedvenc célpontjai voltak, és amelyeknek szerkesztőbizottságában is részt vett: a *Neohelicon*, a *Les Lettres romanes*, a *Revue Romane*. Emellett az ügy előrehaladtával úgy éreztem, elég példaszerű ahhoz, hogy közlétegyek róla néhány gondolatot. Először név nélkül gondoltam elmondani a történetet, annyira elriasztott a szélhámosság nyilvános leírása. De vajon hihető lett volna, amit leírok? Nem keveredett volna gyanúba ez vagy az a folyóirat, amely pedig soha nem hozott le plágiumot B.-től? Végezetül pedig hogyan adjam meg mindegyik, általam ismeretlen plagizált szerzőnek, ami megilleti? A három idézett lapnak küldtem egy szigorúan a tényekre szorítkozó feljegyzést, fenntartva a jogot, hogy az események alakulása szerint ilyen vagy olyan formában közlétegyem a történetet. Az a kevés, amit a reakcióikból megtudtam, arra készítetett, hogy ezt az írást álcázás nélkül tegyem közzé. Láttam, hogy az ügy egy parányi részletét nemrégiben nyilvánosságra hozták (*egyetlen* plágiumot), de az is világossá vált, hogy a tanulságokat nem vonhatják le éppen azok, akiket megtévesztettek. Ezért tűnt helyénvalónak, hogy a nyilvánosság előtt szóljak erről a rendkívüli esetről.

Üzenetemre a *Neohelicon* vezetősége röviden válaszolt: a dolgot megvizsgálták, felfedezték (ahogyan várható is volt), hogy az általam jelzeten kívül más plágiumokat is leközltek, és le fogják vonni e számukra különösen kényes ügy tanulságait. A *Lettres romanes* azonnali válaszában egy némileg oda nem illő anekdota szerepelt arról, hogyan nyújtott be valaki a lapnak egy plagizált cikket, amelyet ők azonosítottak és elutasítottak. Jó válasz volt, talán arra is számítottak, hogy örülni fogok neki, de főként az volt világos, hogy nem olvasták végig az üzenetemet, amelyben

felsoroltam az összes esetet, amelyek közül három (megjelent) plágiummal kapcsolatban őket neveztem meg. Amúgy lehet, hogy annak idején felderítettek egyet, de ez nyilvánvalóan nem indította őket arra, hogy a többinek a nyomára bukkanjanak. Kicsit még erősködtem, hogy olvassák el az üzenetet. További válasz nem érkezett. A *Revue romane* esete valamivel bonyolultabb volt. Ők is azonnal válaszoltak, és ők sem olvasták végig az üzenetet. Megírták, hogy nemrég vezércikket szenteltek B.-nek (Jørn Boisen: Szerkesztői cikk. *Revue Romane*, 48 [2013], 2. szám), és hogy az ügy lezárult: igen, tudták, már jeleztek nekik egy plágiumot, és B.-t ki is zárták a szerkesztőbizottságból. A honlapjukon azonban még mindig a plagizáló nevével olvasható a plagizált írás. És legfőképpen ők sem kívántak ennél tovább menni; az ellenkező esetben elég gyorsan felfedezték volna az általam jelzett hat másik írást. De térjünk vissza a szerkesztői cikkhez. B.-t plágiummal vádolták (az egyetlen felderített plágium, a listám 16. pontja). Erre mit tett? Bizonyára jó néven vették volna, ha ebből az alkalomból leleplezi magát, mindent bevall, sőt ünnepelesen bejelenti, hogy tizenöt éve várt erre a percre, amikor véget vehet a kísérletnek, és elárulja, hogy miért üzött csúfot belőlünk, dolgos, csóró kutatókból. Hiszen nem ejtett-e el B. itt-ott félszavakat csalásról, ámtásról, csapdáról, konfabulációról? Nem hintette-e tele a szövegeit erre vonatkozó morzsákkal? Az ember olykor tanácsaltalanul azon töpreng, nem valamilyen új típusú provokátorral áll-e szemben, aki viselkedését a világról és az irodalomról alkotott cinikus felfogásához igazítja? De nem, még ha így gondolta is, úgy tűnik, szóba se jött, hogy belássa a csalást. A *Revue romane*-ben legutóbb publikált írása számos átdolgozáson és javításon esett át, néhány évig kiváló kollégák között is keringett, akik kommentálhatták a munka különféle fázisait a végleges változat előtt. Ha volt is tehát plágium, annak Barnett az áldozata volt, nem az elkövetője (Szerkesztői cikk, uo.).

Mindez nem nagyon elegáns és sajátos kisstilű. B., akit tetten értek, azt felelte, nem is ő volt, úgy-ahogy megvádolt másokat, majd óvatlanul

folytatta másutt. Búcsúzzunk el a provokáció gondolatától. Nem tartható sem a játék, sem a kísérlet ötlete: milyen játék az, amely nem ismer határokat? Milyen kísérlet az, amelynek soha sincs vége? Nincs itt más kísérlet, mint amit B. akaratlan tesztelőként számunkra lehetővé tesz. A cikk írja pedig, büszkén, hogy őt aztán nem lehet becsapni, így fejezi be szövegét: *Ez természetesen nem tökéletesen lehetetlen, de az, hogy Demanze írása több mint négy évvel előbb keletkezett, teljes mértékben hiteltelenné teszi az állítást.*

A plagizált szerző meg lehetett elégedve: megmenekült a legrosszabbtól, és minden bizonnyal védekeznie sem kell majd. De menjünk tovább! Ne foglalkozzunk azzal az amúgy figyelemre méltó ténnyel sem, hogy a *Revue romane* szerkesztőségébe való befogadását B. maga kérelmezte. Azzal az összetevővel se törődjünk, amelyből némi elvakultság következhetett: a B. és a szerkesztőségi cikk szerzője között keletkezett barátságról – noha soha nem találkoztak. B.-nek van tekintélye, hatása, a távolból cselekszik, kivételesen merész, nem fél igazán, hogy leleplezik; ezt már tudtam.

A cikk két dologra hívta fel a figyelmet. Egyrészt, hogy két magyarázat lehetséges:

Barnett vagy szöröstől-bőröstől kitalált személy, akinek minden szövege hamisítvány, utánzás vagy plágium, amit nem tudok elhinni, még a történetek fényében sem. Vagy pedig tehetséges egyetemi ember, kutató, aki valamilyen okból ki akarta bővíteni a bibliográfiáját (amelynek erre, tudomásom szerint, nem volt igazán szüksége) más szerzők szövegeinek átvételével. Ám ha belegondolunk, ez mégiscsak esztelen vállalkozás, hiszen hatalmas a kockázat, és bizonyára nem is éri meg a fáradságot.

Vagyis tulajdonképpen egyetlen magyarázat képzelhető el, a másikat „nem tudjuk elhinni”. Ezért nem veszik észre a hat plágiumot, ezért ilyen nehéz elfogadni a Demanze-cikk eltulajdonítását. B.-t kizárólag az örökbefogadó apa szerepében látják: magához vett egyes szövegeket (furcsa többes szám, miután egyetlenegy plágiumot vettek észre). Ez az első megjegyzésem.

A szerkesztői cikk szerzője másrészt kitaratóan dicséri a plagizátor „stílusát”:

A következő években továbbra is rendszeresen érkeztek hozzánk a szövegek, és mindegyikükre egyaránt jellemző volt a szellem, a nagy tudás és a kissé marginális tárgyak iránti határozott vonzódás. Mindegyik írás egy bizonyos stílusra támaszkodhatott, amely a mögötte rejlő szellemet tükrözte: hiszen a stílus maga az ember, nem igaz?

Az első észrevételben ismét a mennyiségi láthatóság rögeszméjével találkozunk, a másodikban a gondolat csődjét kísérelhetjük nyomon. A kettő természetesen összefügg. Ami a másodikat illeti: akár tudok a plágiumokról, akár nem, ha egy és ugyanazon stílust látom a hét plagizált cikkben, és ha a stílus maga az ember, akkor ezeknek a cikkeknek a szerzője egy és ugyanaz az ember. Meg fognak lepődni, ha megtudják. Azt is feltételezem, hogy ők heten együtt maga B. Merész hipotézis. Hogy egy plagizátornak saját stílusa van, paradox feltételezés, de időzzünk el az ötleten egy

percre. Igen, B. megjelöli a másolatait, és ehhez láthatóan ragaszkodik is. Miért? Kockázatos dolog, de talán így próbálja meggyőzni a kiadóit, hogy e különféle szövegek egyetlen szerző művei. Az is lehet, hogy ezek a beavatkozások inkább kényszeresek: minimálisak ugyan, de leküzdhetetlenek. Akárhogy legyen is, az, hogy B. megjelöli a plágiumait, egy dolog; de hogy a plágiumok olvasója a szövegeket B.-nek tulajdonítja, már nem ugyanaz. Az első állítás kétségtelen, a második igencsak szelektív, mondhatni csonkító olvasást feltételez. Ha ugyanis a plágiumok szerzőjének „stílusa” van, az csak a „kézjegyből” adódhat, az általam fentebb idézett mániáiból, jelzéseiből, azaz néhány nyelvi fordulatból, amelyek éppen hogy nem illenek a plagizált cikkhez (és alkalomadtán lehetővé teszik a plágium szerzőjének leleplezését).

Egy példa: amikor egy cikk szerzője ezt írja le: „parcours littéraire trans-temporel”, a kifejezés nem túl elegáns, de – ki tudja? – talán szükséges; ellenben ha a másoló keze alatt „histoire

littéraire”-ből „parcours littéraire trans-temporel” lesz anélkül, hogy akár előtte, akár utána bármi más megváltoztatott volna, az pusztán dekoráció. Jelzések, pusztán jelzések, és véleményem szerint nem is igazán ragyogóak. A plagizátornak nincsen életműve, nem illeszkedik egy gondolat, egy kutatás, egy munka folyamatába, és éppen ezért „bővítheti bibliográfiáját” plágiumokkal. „Ha jól belegondolunk, ez egy esztelen vállalkozás”, írja a szerkesztői cikk. Igazán „jól bele kell gondolnunk” ahhoz, hogy ezt megértjük? A szavak mögött rejtőzve, valami igazán végzetes dolog rajzolódik ki: stílus, mű, értelem lesz a szövegek egyszerű halmozásából, a minőségüktől függetlenül. Vagy inkább: a *címek* egyszerű felhalmozása, a „cím” szó mindkét értelmében, stílust, művet, értelmet szül.

(2014. november)

MICHEL CHARLES

Köböl Anna fordítása